

Frans *gezette*, Franse mode en Franse scheldwoorden in Maastricht

De Limburger 03-12-2025, 11:44

De mode bij de elite in de 19de eeuw. © Getty Images

Van de 11de tot de 20de eeuw spreekt de elite in Maastricht Frans als tweede taal. Maar vanaf het einde van de 18de eeuw beschikt het volk van Maastricht ook steeds meer over een uitgebreide Franse woordenschat.

Maastricht verfranst sinds de middeleeuwen geleidelijk aan steeds meer. Sindsdien heeft het Franstalige bestuurders gehad: Luikse (prins)bisschoppen en tussentijds een Bourgondische hertog. Daarbij wordt Maastricht twee keer door Fransen bezet en vestigen zich Franse kloosterorden in de stad die Franse les geven (Minderbroeders, Ursulinen en Sepulchrinessen).

En er komen Franstalige vluchtelingen naar Maastricht: Hugenoten, Jansenisten, Fransen en Luikenaren die eind 18de eeuw vluchten voor revolutionair geweld, en Waalse vluchtelingen in de Eerste Wereldoorlog.

Met als resultaat dat voor de Franse officieren gelegerd in Maastricht, Frans toneel wordt opgevoerd (vier voorstellingen per week!). De burgerij leest haar almanakken in het Frans en Maastrichtse kranten verschijnen in het Frans, zoals 'Le Courrier de la Meuse' (geen voorloper van de Maaspost) en de 'Gazette de Maestricht'. De vrije beroepen en ambtenaren verfransen en winkeliers spreken Luiks.

Place d'Armes

De elite flaneert op de Place d'Armes (Vrijthof) in de nieuwste Parijse mode: getailleerde lange jurken (de tailles zijn ingesnoerd in corsetten) met kunstige hoeden en kanten parasols. Parijse modeprenten

in de 18de eeuw en later Parijse modebladen dienen als voorbeeld voor kleermakers en naaisters. Met dat doel kunnen ze ook levensgrote in de laatste mode geklede paspoppen bestellen in Parijs.

Scheldwoorden

Niet alleen de elite bedient zich van de Franse taal. Het volk gebruikt steeds meer Frans vocabulaire vanaf het einde van de 18de eeuw. Een flink deel van het uitgebreide arsenaal aan vloeken en scheldwoorden waarover het creatieve Maastrichtse volk beschikt, bestaat uit Franse woorden. De gelijkenis met het Parijse 'poissard', volkstaal zoals die gesproken wordt door marktvrouwen in de hallen in Parijs, is groot. Kluchten met poissardtaal zijn populair in Parijs en vandaaruit ook in Luik. Wellicht is het poissard in Maastricht terechtgekomen via de vele Waalse arbeiders in Maastricht die er ook trouwden. Misschien ook via de Parijse 'catéchismes', boekjes met Parijse carnavalsteksten, doorspekt met poissard.

Deftige of moeilijke Franse woorden worden bewust verbasterd in de volkstaal: 'camembert' wordt 'canal albert', 'vice-caporal' wordt 'flitskapraol', 'capriole' wordt 'kabberjoel'.

Eind 19de eeuw staan er nog vele Franse reclames in de dan Nederlandstalige pers. Voorstellingen en concerten worden nog steeds in het Frans aangekondigd. Maar rond 1900 is de prominente rol van het Frans in Maastricht uitgespeeld. Wel staan er dan nog de Franse namen op de gevels van de winkels: vêtements sur mesure (maatkleding), épicerie (kruidenierszaak), chapellerie (hoedenzaak), maroquinerie (lederwaren), cycles, articles d'éclairage (verlichting), cigares et tabacs, enzovoort.

In Levende Talen magazine van mei 2026 staat de tip om leerlingen de Franse leenwoorden en verbasteringen uit bovenstaand artikel te laten verzamelen en hun herkomst en uitspraak te laten vergelijken met het huidige Frans.

Toevoeging van de redactie van de Nieuwsbrief Frans:

Er kwamen niet alleen vluchtelingen naar Maastricht maar ook Franstalige Zwitsers die werk zochten. De hieronder genoemde belastingontvanger komt tot zijn overlijden in 1823 regelmatig voor in de *Journal de la Province de Limbourg*. Bij deze tekst is dan de vraag: Waar woonde deze man?

